Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

1
2024

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Google Scholar

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Elektron nashr. 788 sahifa.
E’lon qilishga 2024-yil 7-fevralda ruxsat etildi.

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Korea, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O‘zR Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O‘zR Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vaziri o‘rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O‘zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., “O‘IRIAM” ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro “Nordik” universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., “El-yurt umidi” jamg‘armasi ijrochi direktori o‘rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, t.f.f.d., TAQU katta o‘qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg‘ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktaranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o‘g‘li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O‘zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig‘i o‘rinbosari
Ochilov Farxod, O‘zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo‘limi boshlig‘i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o‘qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsiyalarning roli va ahamiyati 10
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Zaynutdinova Umida Djalolovna

Yashil iqtisodiyotga oʻtishda konseptual, ilmiy, innovatsion yondashuvning zarurati 16
Gulnora Abdurahmonova

Oʻzbekistonda "yashil" iqtisodiyotga oʻtish muammolari va uni bartaraf etish yoʻllari 22
S. R. Topildiyev

Milliy strategik maqsadlar: ekologik va bojxona boshqaruvi mexanizmlarining maqbul kombinatsiyasi 28
Muratova Shohista Nimatullayevna

Green Economy in Tourism in Uzbekistan 32
Alieva Makhbuba Toychievna

Инновационные подходы в сельском туризме: "Зеленые маршруты" 36
Голышева Елена Вячеславовна

Mamlakatimizda "yashil" iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasining ustuvor yoʻnalishlari 42
Vaxabov Abduraxim Vasikovich, Nazarov Nazirjon Narzilloyevich

Toʻqimachilik sanoati korxonalarini barqaror rivojlantirish omillari 47
A.Yu. Mardanov

Turizmni qayta jonlantirish strategiyasini ishlab chiqishda turizmni rejalashtirishning istiqbollari 52
A'zamov Saidakbarxon Avazxon oʻgʻli

Oʻzbekistonda qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanishi asosida barqaror rivojlanishga erishish 57
Abdullayev Elyorbek Odiljon oʻgʻli

Barcha tadbirkorlik subyektlariga teng raqobat sharoitini yaratishda soliq imtiyozlarining oʻrni 62
Akbarov Akmalxon Akrom oʻgʻli

Turistik hududlarning barqaror rivojlanishini baholash metodologiyasida integral baholash koʻrsatkichlarini aniqlashning nazariy jihatlari 66
Asraqulov Abduraxmon Sultonovich

Iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda "yashil" iqtisodiyot va uning ayrim masalalari 70
Axunova Shoxistaxon Nomonjanovna, Sultonova Gulbaxor Shoxnazimovna

Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda qishloq xoʻjaligi faoliyatining nazariy tamoyillari va oʻziga xos xususiyatlari 74
Bekmirzayev Mirzoxid Adashaliyevich

Mintaqa iqtisodiyotida agrar soha samaradorligini oshirishning ahamiyati 78
Butanova Dilnoza Rustamovna

Global krizislar va ularning turizm iqtisodiyotiga ta'siri 83
Hallakova Barnoxon bahodirjonovna

Agroturizm faoliyati rivojlanishining xorijiy tajribalari va ularda faoliyatni rivojlantirish modellarining qoʻllanilishi 95
Husanboyev Sadafbek Yorqinjon oʻgʻli

Yashil iqtisodiyotni kreditlashda banklarning oʻrni 101
Ibragimova Sevara Muxamedjan qizi

Qurilish materiallari sanoati korxonalari samaradorligini baholash masalalari 104
Isayev Jakhongir Muzaffarovich

Iqtisodiyotni islomiy moliya tamoyillari asosida moliyalashtirish amaliyotini joriy etish istiqbollari 110
Kasimov Baxtiyor Usmanovich

Oziq-ovqat sanoatida tadbirkorlik faoliyatini tashkil etishning iqtisodiy mexanizmi 113
Mahamatova Maftuna

Turizm xizmatlar bozorida raqobatbardoshlik koʻrsatkichlarini takomillashtirish imkoniyatlari 119
Nurfayziyeva Mohinur Zayniddinovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Islom moliyalashtirish xizmatlari asosida kichik va o'rta biznesni moliyalashtirish usullari 124
Said Po'latov Maxamedovich

Using Innovative Technologies in Hotels as a Factor of Sustainable Development of Tourism Industry 128
Sayfutdinov Shuxratjon Sultonovich, Egamberdiyev Sirojiddin Sattor o'g'li

Dorivor o'simliklar yetishtirishning dunyo mamlakatlari iqtisodiyotidagi o'rni va xalqaro bozor savdosida prognozlar 135
To'xtabayev Jamshid Sharofiddinovich, Maftuna Ermatova Arslonbek qizi

O'zbekistonga turistlar tashrifini ko'paytirishda raqamli texnologiyalarning o'rni 142
Toshmurod Kulmanov

Agrobiznesni moliyaviy quvvatlash va rivojlanish istiqbollari 147
Tursunova Dilnavo Islomovna

Oziq-ovqat bozorini qandolat mahsulotlari bilan to'ldirishda marketing strategiyalaridan foydalanishni takomillashtirish 150
Azlarova Munira Muxammad-Amin qizi

Yoshlar turizmini rivojlantirish holati va uni takomillashtirish yo'llari 159
Allayor Norboyev Ismoilovich

Biologik aktivlarni baholashning uslubiy jihatlarini takomillashtirish 162
Boltayev Abror Sayitmuradovich

Agrosanoat ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilishga uslubiy yondashuvlari 168
Dusmatov Begmuhammad Olimjonovich

Suv resurslaridan samarali foydalanishda suv solig'ining ahamiyatini oshirish 174
Ikramov Nuriddin Kamolitdinovich

Xizmat ko'rsatish sohasida innovatsiya va innovatsion faoliyat bilan bog'liq tushunchalarining nazariy masalalari 179
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Temur Olimovich Mamayunusov

Aglomeratsiya iqtisodiyoti – Aglomeratsiya iqtisodiyoti – hududiy rivojlanishni harakatlantiruvchi omili sifatida 185
Raximbayev Akmal Azatboyevich

Korxonalarni boshqarish samaradorligini oshirishda innovatsion yondashuvlardan foydalanish mexanizmlari 190
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich

Globallashuv sharoitida turizm sohasida innovatsion faoliyatni rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash mexanizmini takomillashtirish 195
Salimov Dilshodbek Davronovich

To'qimachilik sanoat korxonalarida marketing strategiyasi 199
Tillyaxodjayev Azizxon Aloxonovich

Oziq-ovqat sanoati korxonalari raqobatbardoshligini oshirish yo'llari 203
Nilufar Umarova

O'zbekistonda transport xizmatlari ko'rsatilishi tahlili 207
Xasanov Sarvar Ulug'bek o'g'li

Agrar sektorga jalb qilingan investitsiyalarning sohadagi intensiv iqtisodiy o'sishga ta'sirining tahlili 213
Yangiboyev Sirojiddin Jo'ramurodovich

Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligiga a'zo davlatlarda auditning xalqaro standartlarini qo'llash xususiyatlari 220
Meliyev Isroil Ismoilovich

Raqamli bank xizmatlarini yanada takomillashtirish: muammolar va yechimlar 227
Melikov Otabek Maxmadiminovich

Innovatsion iqtisodiyotda inson kapitalining tutgan o'rni 232
Abdikarimov Islombek Ibragimovich

Kimyo sanoati korxonalarini boshqarish modellariga oid zamonaviy tajribalar 237
Avulchayeva Feruza Djurakuziyevna

Задачи предмета «русского языке» на современном этапе 243
Адилова Солияхон

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Tijorat tashkilotlarining investitsiya faoliyati 247
Farhod Mahmudovich Tirkashyev, Asomiddinov Husan Asomiddin o‘g‘li

Korrelyatsion-regression tahlil orqali turizm xizmatlari samaradorligini oshirish mexanizmlari....... 252
Gapparov Azim Qayumovich

O‘zbekistonda monetizatsiya darajasi va uni makroiqtisodiy ko‘rsatkichlarga ta’siri....... 258
Isayev Atabek Djurabayevich

Prospects for the Development of Bond Circulation in the Capital Market....... 266
Jurabek Sobirov

Ta’lim xizmatlari bozorida oliy ta’lim muassasalarining rivojlanish holati tahlili....... 270
Kuldashev Sherzod Alimardonovich

Iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilish va ularning barqaror iqtisodiy o‘sishdagi roli 276
Mamadiyorova Dilorom Ravshon qizi

Surxondaryo viloyatlarning marketing salohiyatini shakllantirish holati tahlili 280
Mamadjanova Tuyg‘unoy Axmadjanovna

Improving Internal Control System 287
Mexmonaliyev Ulug‘bek Erkinjon o‘g‘li

Oliy ta’lim xizmatlarini targ‘ib qilishda OTMlar veb-saytlari samaradorligini oshirish....... 291
Musayev Bekjon Shukurillayevich

Korxonaning narx-navo tizimi va narx siyosatini tahlil qilish 298
Musayeva Shoira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilhkomovna

Raqamli iqtisodiyot sharoitida tibbiyot sohasini moliyalashtirish istiqbollari....... 302
Muxammadiyev Ramz Zoirjon o‘g‘li

Xizmatlar ko‘rsatish subyektlarida biznes-modellarining raqamli transformatsiyalashuv konsepsiyalari....... 306
N. B. Yahyoxonov

Mikromoliyaviy xizmatlar ko‘rsatuvchi kredit tashkilotlarining samaradorligiga ta’sir etuvchi omillarning ekonometrik tahlili....... 311
Nazarova Muslima Nazarovna

Sanoat korxonalarida aylanma mablag‘lardan foydalanishning ilmiy-amaliy jihatlari....... 317
Nurmatov Mirzaakbar Mirzaaliyevich

Biznesni yuritishda korxonalararo integratsion jarayonlarni rivojlantirish masalalari....... 322
Olimova Nodira Xamrakulovna

O‘zbekistonda turizmni rivojlantirishning moliyaviy mexanizmlari: tahlil va istiqbollar 329
Oppoqxonov Nurmuhammadxon Po‘latxon o‘g‘li

O‘zbekistonda davlat korxonalari transformatsiyasini jadallashtirish yo‘nalishlari....... 333
Qahhorov Azizjon Ahror o‘g‘li

Aholining turmush darajasini oshirish sharoitida mehnat bozori transformatsiyasining dinamikasi 338
Rahimboyev Muxtorbek Ikrom o‘g‘li

Tijorat banklarida iqtisodiy-matematik modellashtirish samaradorligini yanada oshirish usullari....... 341
Raxmanov Mexridin Sindarovich

Aholi moliyaviy savodxonligiga investitsiya kiritishning ahamiyati....... 345
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna

Makroiqtisodiy barqarorlikni ta’minlashda valyuta siyosatini samarali tashkil etish....... 350
Samandarov Zuxriddin Raup o‘g‘li

Sharq va G‘arb tamaddunida gender qarashlar....... 355
Samandarova Gulxayo Abdukarim qizi

Imkoniyati cheklanganlarga to‘siqsiz turizm xizmatlarini tashkil etish istiqbollari 359
Tilovmurodov Dostonbek Furqat o‘g‘li

To‘qimachilik korxonalarining inqirozga qarshi boshqaruvida davlat tomonidan tartibga solishning ahamiyati 363
Todjimamatova Mashxura Erkinovna

Mintaqalarning ekologik-iqtisodiy xususiytlari va ularning barqaror rivojlanish bilan bog‘liqligi 367
Toshboyev Muzaffar Muxtorovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Перспективы развития сферы услуг в Узбекистане 373
Tsoy Marina Petrovna, Li Marina Rudolfovna, Romashkin Roman Anatolyevich

Opportunities for Bicycle Tourism in Zomin, Bulungur and Bakhmal Districts 379
Urozaliev Elyor Shuxrat ogli, Xujamov Bobur bahodir ogli, Saydullayev Abbosjon Murodovich

Pul-kredit siyosati va moliyaviy inqiroz: uslubiyot va saboqlar 384
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich

Korxonalarda barqaror rivojlanishni tatbiq etish istiqbollari 391
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Jumayeva Guzal Sherxon qizi

Telekommunikatsiya korxonalari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish 396
Xusanov Ulugbek Nishanovich

Milliy iqtisodiyotning raqamli transformatsiyasini kengaytirish imkoniyatlari 402
Xuseynova Feruzabonu Mamadaliyevna

O'zbekiston iqtisodiyotida raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari 405
Yo'ldosheva Dilnoza G'ayrat qizi

Необходимость соблюдения этических норм в профессиональной деятельности бухгалтеров 408
Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна

Mintaqalarda kichik innovatsion korxonalarni rivojlantirishning o'ziga xos xususiyatlari 412
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Axmadjanov Ilyosbek Ilxomjon o'g'li

Tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishini nazariy masalalari 416
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich, Abduraxmonov Sherali Sharifjonovich

Пути повышения прозрачности бюджета Республики Узбекистан 420
Адашов Гайрат Рустамович

Mamlakatning investitsiyaviy jozibadorligi va uning lizing munosabatlari rivojlanishi bilan bog'liqligi 424
Axmediyeva Aliya Toxtarovna

Тенденции и факторы развития пищевой промышленности в Узбекистане 432
Б. А. Хакимов

Роль платежных систем в функционировании электронной коммерции 438
Бабаева Гузаль Яшиновна

"Sirdaryo" va "Sirdaryo-Farm" erkin iqtisodiy zonasidagi xorxonalari erishgan yutuqlari, berilgani imtiyozlar va yaratilgan shart-sharoitlar to'g'risida 444
Davlayev G'olib Ashurovich

Milliy iqtisodiyotga jalb qilingan investitsiyalarning tahlili 447
Djalilov Dostonbek Abduazizovich

Ishlab chiqarish tafovutining Markaziy Bank monetar siyosati qarorlariga ta'siri 452
Duskobilov Umidjon Sharofiddinovich

O'zbekistonda innovatsion jozibadorlik asosida oliy talim xizmatlarini rivojlantirish 457
Jonuzokov M. K.

Aksiyadorlik jamiyatlarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishda xorij tajribasidan foydalanish 461
Ismailov Allayor Rashidovich

Особенности формирования ценовой стратегии на рынке плодоовощной продукции 465
Исроилов Абдурашид Абдурахманович

Iqtisodiyotni globallashuvi sharoitida xo'jalik yurituvchi subyektlar barqarorligining nazariy metodologiyasini takomillashtirish 471
Kalandarova Nargiza Narimanovna

Проблемы регулирования и защиты инвесторов в развитии электронной коммерции и пути их решения 475
Кенжебаева Гульфуза Рахматиллаевна

Сущность, цели и задачи определение уровня финансовой устойчивости предприятия в современных условиях 478
Киличев А. А.

Sug'urta tashkilotlari tomonidan taqdim etiladigan hisobotlarni xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish 485
Kodirkulov Oybek Turdiboyevich

Классификация институциональных факторов, определяющих предпринимательскую активность в Узбекистане 490
Курпаяниди Константин Иванович

Xo'jalik yurituvchi subyektlarning kredit va qarz mablag'laridan foydalanish samaradorligi tahlilini takomillashtirish 497
Mahmudova Go'zal Samadjon qizi

Muqimiy ijodiDA milliy uyg'onish va iqtisodiy, falsafiy qarashlar 502
Muxlisa Muxitdinova

Совершенствование управления портфелем залогов для обеспечения финансовой устойчивости: инсайты и рекомендации для Узбекистана 505
Наимов Шахрух

Определение специфических особенностей и факторов вляющие на процесс внедрения междурнародных требований и стандартов в коммерческих банков Республики Узбекистан 509
Хайдаров Зохир Шаривович , Каражанова Гулноза Толлиевна, Хайдари Фидои Зохир Зода

Inson kapitalida mujassam bo'lgan fazilatlar, ularning jamiyat rivojlanishidagi o'rni va roli 514
Mamayunus Qarshibayevich Pardayev, Sevara Abdinazarovna Babanazarova, Mexrangiz Olimovna Mamayunusova

Развитие рыночных отношений и усиление их влияния на рост объёмных и качественных показателей культурного туризма 521
Пулатова Сурайё Юлдашевна

Основные направления цифровой трансформации в банковском секторе 525
Рахимова Гавхар Ойбековна

O'zbekistonda ayollarni tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishda bank kreditlarining roli 530
Saidova Subhinigor Azizovna

Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish asosida kambag'allikni qisqartirishning innovatsion yo'llari 535
Sultonov Shodiyor Abduhalilovich, Nazarov Asqar Anvar o'g'li

Yuridik shaxslar mol-mulkiga soliq solishning o'ziga xos xususiyatlari 541
Umirov Xurshid Islomovich

Korxonalar va tashkilotlarni modernizatsiya qilish jarayonlari 545
Fayziyeva Dilafruz Shuxratovna

"Авеста" – исторический источник экономической мысли в Древней Средней Азии 549
Хакимов Назар Хакимович, Садиков Анвар Каримович

Приоритетные направления развития теории формирования финансовой политики предприятия 555
Хамдамов С. Ф.

Innovatsion rivojlanish sharoitida inson resurslarini strategik boshqarish 562
Xasanova Nafisa Shavkatovna

Mehnat bozorida mehnat resurslaridan samarali foydalanishda yoshlar bandligini takomillashtirish 566
Xuvaydullayeva Iroda Xusniddin qizi

Sanoat korxonalari faoliyati samaradorligi va raqobatbardoshligini baholashga doir uslubiy yondashuvlar 572
Yuldasheva Nilufar Abduvaxidovna

Amir Temur davrida hunarmandchilik siyosatining o'ziga xos iqtisodiy xususiyatlari 578
Zikrillayev Jaxongir Sarvar o'g'li, ilmiy rahbar: Nasimov Baxtiyor Vasiyevich

Infratuzilma obyektlari rivojlanishining turizm sohasidagi o'rni 583
Toyirova Amina Baxtisher qizi

Korxonalarda moliyaviy investitsion portfelni jalb qilish va rag'batlantirishning zamonaviy shakl va usullari tahlili 588
Haydarov Humoyun Begmurod o'g'li

Kichik biznes korxonalari raqobatbardoshligini tadqiq etishga konseptual yondashuvlar 592
K. Q. Tajibayev

Бухгалтерский учет дебиторской и кредиторской задолженности в современной экономике 599
Камолова Феруза Кахрамоновна

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

O‘zbekistonda mehmonxona sohasidagi mahalliy boshqaruv tizimini takomillashtirish yo‘llari 603
Mirzayeva Lola Shavkatovna

Turizmni rivojlantirishda "yashi" marketingni o‘rni 607
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna

Inson kapitalini boshqarishning xorij tajribasi 612
Ruzmetova Gulira’no Atabekovna

Agrasanoat majmuasida oziq-ovqat mahsulotlarini yetishirish va qayta ishlashda klasterlarini rivojlantirishning xalqaro tajribalari 620
Salixov Sherzod Abduxakimovich

Mamlakatimizda mehnat bozorida ayollarning iqtisodiy faolligini oshirish 625
Xusanova Gulsum Baxtiyorovna

Budjetdan tashqari mablag‘lar hisobi va nazoratini takomillashtirish 628
Ostonokulov Azamat Abdukarimovich, Alimardonov Asrorjon Alimardonovich

Xizmat ko‘rsatish sohasida investitsion jarayonlar rivojlanishining xorij tajribasi 635
Miyassarov Davron Abdurashid o‘g‘li

Xizmat ko‘rsatish va servis sohasida mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini baholash ko‘rsatkichlari 640
Muhammadamin Erdon o‘gli Erdonov

Инновационные направления развития сферы услуг как фактор экономического роста 644
Насиров Дилшод Фархадович

Влияние прямых иностранных инвестиций (пии) на экономику Узбекистана 654
Юлдашев Нодирбек Сайдибурханович

Qulay investitsiya muhiti – xorijiy investitsiyalar oqimini oshirishning asosiy omilidir 659
Hoshimov Jahongir Ravshanbek o‘g‘li

Biznesni loyihaviy moliyalashtirish va uning asosiy yo‘nalishlari 664
Razzakov Jasur Xamraboyevich

Inflation and Unemployment: Evidence from Uzbekistan 670
Mahmudov Nosir, Nabiyeva Nargizaxon Nuriddin qizi

Milliy mahsulotlarni jahon bozoriga olib chiqishda marketing strategiyalaridan foydalanish 677
Meliqulov Abduhalil Norinovich

O‘zbekistonda kichik sanoat zonalarini tashkil etish va rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ustuvor yo‘nalishlari 683
Ortiqov Avazbek Bahrom o‘g‘li

Rene Dekart va Blez Paskal ta’limotlarida ratsional g‘oyalar komparativistikasi 689
Ruzmatova Gulnoz Miraxrarovna

Sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishining nazariy-uslubiy asoslari 694
Samijonov Musobek G‘ayratjon o‘g‘li

The Importance of the World Trade Organisation (WTO) and Uzbekistan’s Efforts to Join It 699
Urozaliev Elyor, Khoshimova Sevara

Jismoniy tarbiya va sport muassasalarini moliyalashtirishdagi mavjud muammolar 705
Abduqaxorov Ulug‘bek Abdug‘aniyevich

Yangi O‘zbekistonda turizmning drayver sifatida barqaror rivojlanish yo‘nalishlari 709
Tuxliyev Iskandar Suyunovich

Mahalliy soliqlar va yig‘imlarning iqtisodiy mohiyati hamda ularni undirishning xususiyatlari 713
Tuychiyev Kamoliddin

Tijorat banklari raqobatbardoshligini oshirishda xorijiy mamlakatlarning ilg‘or tajribalari va ulardan foydalanish yo‘llari 717
Yadgarov Nodir Ravshanovich

Organik qishloq xo‘jaligiga o‘tish bosqichlarining tashkiliy jihatlari va iqtisodiy asoslari 723
Amirqulov Shuxrat Olimovich

Davlat xaridlari jarayonida e’tiborsiz ijrochilarni imkoniyatini cheklash masalalari 727
G‘ofurov Temur Baxrom o‘g‘li

O‘zbekiston iqtisodiyotida investitsion loyihalarni faol tashkil etish istiqbollari 730
Utkurov Kozimjon Dilmurod o‘g‘li

Iqtisodiy o‘sishni ta’minlashda transport tadbirkorligi faoliyatini rivojlanish imkoniyatlari 733
M. Masharipova, I. Ruzmetova, D. Kuramboyeva

Sug‘urta faoliyatini takomillashtirishda anderrayting xizmatining o‘rni 737
Qarshiyev Daniyar Eshpulatovich

O‘zbekistonda eksportni sug‘urtalash mexanizmlarini yanada kengaytirish yo‘nalishlari 741
Qarshiyev Keldiyor Eshpulatovich

Kambag‘allikni qisqartirishda aholini tadbirkorlikka yo‘naltirish 745
Rajabboyev Muzaffar Erkaboyevich

Yoqilg‘i-energetika korxonalarning moliyaviy barqarorligining ilmiy nazariy asoslari 749
Xusanov Qaxramon Nishonovich

Оценка результатов реформы бухгалтерского учета в Республике 753
Киличева Фарида Бешимовна, Ирмухамедова Муслима Дилшодовна

Эффективность программ соответствия в различных компаниях 757
Ахмедов Бехзод Ахмедович

Элементы системы внутреннего контроля в выбранном финансовом институте 762
Хасанов Кахрамон Ахмаджанович

Authentic Leadership Unleashed: A Comparative Analysis of Leadership Styles 767
Esanova Shohida Utkirovna

Investitsion loyihalarni moliyalashtirishdagi moliyaviy risklarni boshqarishning ilg‘or xorij tajribalari 774
Madiyarov Sanjar Gulyamovich

Paxta-to‘qimachilik klasterlarida xarajatlar hisobining uslubiy masalalari takomillashtirish 781
Toshpo‘latov Azizbek Shermuxamadovich, Umaraliyev Isomidin Ismonjon o‘g‘li

XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INVESTITSION JARAYONLAR RIVOJLANISHINING XORIJ TAJRIBASI

Miyassarov Davron Abdurashid o'g'li
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti "Investitsiya va innovatsiyalar" kafedrasi assistenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada iqtisodiy islohotlar davrida milliy iqtisodiyotning tarmoq tarkibi samaradorligini yanada oshirishda xizmat ko'rsatish sohasida investitsion jarayonlarni rivojlantirishning ahamiyati va dolzarbligi muhokama qilinadi. Shuningdek, rivojlangan davlatlar iqisodiyotida investitsiyalarni moliyalashtirish yo'nalishlari bilan bog'liq xulosalar va takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: jahon iqtisodiyoti, rivojlangan davlatlar, xizmat ko'rsatish sohasi, xususiy sektor, davlat-xususiy sherikligi, loyiha, model, infratuzilma, milliy iqtisodiyot, moliyalashtirish manbalari, xorijiy investitsiya.

Abstract: This article discusses the importance and relevance of the development of investment processes in the service sector in order to further increase the efficiency of the network structure of the national economy in the period of economic reforms. Also, conclusions and proposals related to the directions of financing investments in the economy of developed countries are given.

Key words: world economy, developed countries, service sector, private sector, public-private partnership, project, model, infrastructure, national economy, financing sources, foreign investment.

Аннотация: В данной статье рассматривается важность и актуальность развития инвестиционных процессов в сфере услуг в целях дальнейшего повышения эффективности сетевой структуры национальной экономики в период экономических реформ. Также даны выводы и предложения, связанные с направлениями финансирования инвестиций в экономику развитых стран.

Ключевые слова: мировая экономика, развитые страны, сфера услуг, частный сектор, государственно-частное партнерство, проект, модель, инфраструктура, национальная экономика, источники финансирования, иностранные инвестиции.

KIRISH

Mamlakatimiz iqtisodiyotini modernizatsiyalash va innovatsion rivojlantirish sharoitlarida hamda mamlakat iqtisodiyotining jahon iqtisodiyotiga tobora integratsiyalashuvi kuzatilayotgan holatda xizmat ko'rsatish sohasida investitsiyalash jarayonlarining jahon tajribasini faol o'rganish va tatbiq etish dolzarb hisoblanadi.

Muvaffaqiyatli jahon tajribasining ko'rsatishicha, innovatsiyalarning tobora katta qismi tadbirkorlik sohasida yaratilmoqda. Ushbu korxonalar, avvalo yirik korporatsiyalar bo'lib, ular fundamental va amaliy tavsifdagi tadqiqotlarni tashkil etish, moliyalashtirish va tijoratlashtirish bilan kichik ilmiy sig'imga ega korxonalar innovatsion izlanishlari natijalarini umumlashtiruvchi yirik loyihalarni ishlab chiqish, yangi g'oya va bozorlarni global miqyosda qidirish, dunyoning turli mamlakatlarida ishlab chiqarish jarayonini tashkil etish bilan shug'ullanishadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Jahonda xizmat ko'rsatish va servis sohasi rivojlanishining ilmiy-metodologik jihatlari ko'plab xorijlik olimlar[1], jumladan: V.V.Kulibanova, K.X.Xaksever, B.R.Render, R.S.Rassel, R.G.Merdik, S.N.Korobkova, V.I.Kravchenko, S.V.Orlov, I.P.Pavlova va boshqalar tomonidan tadqiq qilingan. Ushbu muammolarni o'rgan-

1 Управление и организация в сфере услуг: теория и практика: Service Management and Operation – 2-е международ. изд. (пер. с англ под науч. ред. В.В.Кулибановой) / К.Х.Хаксевер, Б.Р.Рендер, Р.С.Рассел, Р.Г.Мердик. – СПб и др.:ПИТЕР, ПИТЕР бух, 2002. – 751 с.

TARAQQIYOT ПРОГРЕСС PROGRESS

ishga oʻzbekistonlik olimlardan[2] B.A.Adukarimov, M.Q.Pardayev, I.S.Tuxliyev, D.R.Zaynalov, B.X.Toʻrayev, E.S.Fayziyev, B.Sh.Safarov, Sh.O.Quvondiqov va boshqalarning ilmiy ishlari bagʻishlangan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda sanoati rivojlangan davlatlar ilmiy-innovatsion rivojlanishining uch asosiy modeli turini ajratib koʻrsatish mumkin:

- ilmiy sohada yetakchilik qilishga, ilmiy-ishlab chiqarishning barcha bosqichlarini qamrab oluvchi yirik miqyosdagi maqsadli loyihalarni amalga oshirishga ixtisoslashgan hamda mudofaa sohasida muayyan ulushdagi ilmiy-innovatsion salohiyatga ega davlatlar (AQSH, Angliya, Fransiya);
- ilmiy yangiliklarni joriy etishga, qulay innovatsion muhitni yaratishga va butun iqtisodiyot tizimini oqilonalashtirishga ixtisoslashgan davlatlar (Germaniya, Shvetsiya, Shveysariya);
- innovatsion infratuzilmani rivojlantirish orqali ilmiy yangiliklarni ragʻbatlantirishga, jahon fan-texnika taraqqiyoti yutuqlarini oʻzlashtirishni taʼminlashga va ilm-fan va texnika sohasida turli boʻlimlar faoliyatlarini muvofiqlashtirishga ixtisoslashgan davlatlar[3].

XX asr oxiri va XXI asr boshlarida barcha tarmoqlarda faoliyat yuritayotgan kompaniyalar innovatsion faolligining mazmuni va miqyosi oshishi umumiy global tendensiyaga aylandi. Uning oʻziga xos xususiyati shundaki, ilm-fan sohasiga kiritilayotgan qoʻyilmalar hajmiga koʻra davlatlar farqlanishi moliyalashtirish manbalariga koʻra kapital qoʻyilmalar tarkibiy tuzilmasining tasniflanishida ham, iqtisodiyot uchun yangi bilimlarni olish manbalarida ham namoyon boʻladi: kapital qoʻyilmalar hajmining oʻsishi bilan nobudjet moliyalashtirish manbalarining ahamiyati ham ortib boradi va ilmiy tadqiqotlar konsentratsiyasi yoʻnalishining davlat sektoridan biznes-tuzilmalar tomoniga oʻzgarishiga olib keladi.

Jumladan, ilmiy sohaga kiritilayotgan qoʻyilmalar hajmi YAIMga nisbatan 3,0 %ga yaqinni tashkil etadigan davlatlarda moliyalashtirishning asosiy manbasi boʻlib, tadbirkorlik sektori hisoblanadi. Bu jami qoʻyilmalarning 2/3 qismini tashkil etadi[4]. Bunday davlatlarda (AQSH, Yaponiya, Shveysariya va Shvetsiya) ilmiy faoliyat faol tarzda xoʻjalik yurituvchi subyektlar doirasida amalga oshiriladi va 70,0 foizdan ortiqroq ilmiy natijalar iqtisodiyotning aynan ushbu sektorida yaratiladi, fundamental ilmiy soha esa bozorga ilmiy-texnika mahsulotlarining atigi 1/6 qismini taklif etadi. Ilmiy-tadqiqot faoliyatiga xarajatlar YAIMga nisbatan 1,0 %dan kamroqni tashkil etadigan davlatlar guruhida esa teskari vaziyatni koʻrishimiz mumkin: bunday davlatlarda ilmiy soha taʼminoti asosan davlat manbalari hisobidan amalga oshiriladi.

Rivojlangan bozor iqtisodiyotiga ega davlatlarda ilmiy-tadqiqot ishlarini amalga oshirish va amaliyotga joriy etishga yoʻnaltirilgan ilmiy natijalarni olishda tadbirkorlik sektori nisbatan faol hisoblanadi. Yaʼni, iqtisodiyotning ushbu sektorida xususiy tadqiqot ishlariga ustuvorlik beriladi va bu investitsiyalarning yuqori samaradorligini taʼminlaydi. Mutaxassislarning maʼlumotlariga koʻra, sanoati rivojlangan davlatlarda xususiy kompaniyalarning innovatsion faoliyati qatʼiy maqsadga yoʻnaltirilganligi bilan tavsiflanadi va 27,0 %ga yaqin ilmiy loyihalar yuqori iqtisodiy natijalar bilan amalga oshiriladi. Umumiy holatda esa, tugallangan ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlari bosqichidan boshlanuvchi atigi 0,03 % gʻoyalar va 0,8 % loyihalar[5] yakunida ijobiy moliyaviy natija keltiradi.

Hozirgi vaqtda Yevropa Ittifoqi davlatlarida innovatsion faoliyatni davlat tomonidan qoʻllab-quvvatlashning vositalaridan biri – bu Yevropa ilmiy hamjamiyatini tashkil etish loyihasi hisoblanib, uning maqsadi Yevropa va milliy ilmiy siyosatning uzviy oʻzaro aloqalariga, bilim va maʼlumotlar almashinuviga asoslanib, Yevropa Ittifoqi davlatlari ilmiy salohiyati va moddiy resurslaridan maksimal samarali foydalanish hamda YEI davlatlari hududida olimlarning erkin harakatlanishini taʼminlash hisoblanadi.

Jahon tajribasi koʻrsatishicha, iqtisodiyoti rivojlangan davlatlarda davlat buyurtmalari iqtisodiy qoʻllab-quvvatlash va ijtimoiy barqarorlikni taʼminlash, muntazam iqtisodiy oʻsishni ragʻbatlantirish tizimining bir elementi

2 Adukarimov B.A. Ichki savdo iqtisodiyoti. Darslik, II qism T.: “Fan va texnologiya”. 2008.; Pardayev M.Q., Isroilov J.I., Gʻapparov A.Q. Xizmat koʻrsatish sohasida iqtisodiy tahlilni takomillashtirish muammolari. Risola. Samarqand. “Zarafshon”, 2009. - 66 b.- 4,1 b.t.; Tuxliyev I.S., Hayitboyev R., Safarov B.Sh., Tursunova G.R. Turizm asoslari. Darslik. – T.: Fan va texnologiya, 2014. - 332 b.; Зайналов Д.Р. Услуги и сервис как экономическая категория. // “Servis” jurnali. Samarkand: 2009, 1-son. – 70-77 betlar. – 0,6 б.т.; Тураев Б.Х. Организационно-экономические механизмы регионального туризма. – Т.: Фан, 2009. – 153 с.; Fayziyev E.S. Servis sohasining iqtisodiyotdagi oʻrni. Risola. T.: 'Fan va texnologiya', 2007. – 16 b.-1,0 b.t.; Safarov B.Sh. Milliy turizm xizmatlar bozorini innovatsion rivojlantirishning metodologik asoslari // Monografiya – T.: Fan va texnologiya, 2016. – 184 b.; Quvondiqov Sh.O. Xizmat sohasida oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish muammolari. Iqtisod fanlari nomzodi dis. avtoreferati. Samarqand: SamISI, 2008.- 23 b.

3 В.А.Цукерман, Т.В.Хамидулина. Эффективная региональная бюджетная политика в стимулировании инноваций // Проблемы совершенствования бюджетной политики регионов, городов и коммун России и стран Северной Европы: Сб. науч. ст. по. мат. науч.-практ. конф. / ПертГУ. – Петрозаводск, 2003.

4 http://stats.oecd.org/ (murojaat qilingan sana: 22/08/2019).

5 http://stats.oecd.org/ (murojaat qilingan sana: 22/08/2019).

TARAQQIYOT ПРОГРЕСС PROGRESS

sifatida keng qo'llaniladi. Davlat buyurtmalarini joylashtirish va bajarishning xo'jalik mexanizmi sifatida davlat buyurtmalari bozori namoyon bo'ladi. Ushbu bozorda shartnomalar tizimi orqali davlat-buyurtmachi bilan turli mulkchilik shaklidagi xo'jalik subyektlari o'rtasida iqtisodiy va shartnomaviy aloqalar o'rnatiladi va amalga oshiriladi. Umumiy qabul qilingan bozor mexanizmlari va institutlari bilan birga davlat buyurtmalari bozori maxsus tashkil etilgan institutlarga ham ega bo'lib, ular xo'jalik aloqalarining o'ziga xos xususiyatlarini, birinchi navbatda, maxsus me'yoriy-huquqiy baza, nazorat qilish instituti, bozorni turli darajalarida boshqarishning tarkibiy tuzilmalari: federatsiya, hududiy va mahalliy darajalarda belgilaydi. Jahon tajribasi ko'rsatishicha, davlat buyurtmalari to'g'risida qonunchilikning rivojlanishi va shartnomaviy munosabatlar mexanizmining takomillashib borishi bilan davlat buyurtmalarini rejalashtirish, joylashtirish va bajarish bo'yicha faoliyatlarni tashkil etuvchi institut sifatida davlat shartnomalari tizimining shakllanishi sodir bo'ladi.

AQSHda Federal shartnomalar tizimi qisqa, o'rta va uzoq muddatli davlat iqtisodiy dasturlarini amalga oshirish maqsadlarida federal hukumat moliyaviy resurslarini qayta taqsimlashning asosiy mexanizmi bo'lib hisoblanadi. Davlat tovar va xizmatlar bozorida har yili AQSH iqtisodiyotining barcha tarmoqlarida ishlab chiqariladigan tovar va xizmatlarning 20,0 foizga yaqini realizatsiya qilinadi. 2000-yillarda federal hukumatning tovar va xizmatlar xaridiga xarajatlari 700-800 mlrd. dollarni tashkil etgan bo'lib, bu federal budjetning uchdan bir qismidan ortiqroqni tashkil etgan[6]. Har yili davlat buyurtmalari hajmi 1,5-1,7 trln. dollarga yetadi yoki bu jami sanoat buyurtmalari hajmining 20,0 %ini tashkil etadi. Aholi va harbiy sohaga mo'ljallangan yangi texnologiyalarni yaratish hamda ilmiy-tadqiqot va tajriba konstruktorlik ishlari dasturlarini amalga oshirish va qurilish sohasi uchun har yili har birining qiymati 5 mingdan 2 mlrd. dollargacha bo'lgan 1,5-2,0 mln. davlat shartnomalari rasmiylashtiriladi[7]. AQSHda davlat shartnomasi tovar yetkazib berish, ish, xizmat ko'rsatish, ilmiy-tadqiqot va tajriba konstruktorlik ishlarni ishlab chiqish kabilarni ifodalovchi iqtisodiy-huquqiy hujjat hisoblanib, ijro etuvchi yoki mas'ul organlar timsolida davlat va pudradchi-korxonalar o'rtasida mufassal qismlarga bo'lib yozilgan kelishuvni ifodalaydi, tomonlarning o'zaro majburiyatlarini, mas'uliyatini, yuzaga kelishi mumkin bo'lgan cheklovlarni, tomonlarning mulkiy va mulkiy bo'lmagan huquqlarini o'zida mujassamlashtiradi. U tanlov asosida tuzilishi zarur hisoblanib, tanlov qat'iy o'rnatilgan tartib va bosqichlardan iborat bo'lishi lozim.

Iqtisodiyotni va fan-texnikani tartibga solish va rejalashtirish vositasi sifatida davlat buyurtmasidan foydalanish bilan birga davlat barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash, muhim ijtimoiy-iqtisodiy vazifalarni hal qilishda xususiy tadbirkorlik salohiyatini ham jalb qiladi.

Iqtisodiyoti rivojlangan davlatlarga xos bo'lgan innovatsiyalarni investitsiyalashning nisbatan harakatchan shakli bo'lib venchurli kapital hisoblanadi. Tavakkalchilikka asoslangan moliyalashtirish an'anaviy xo'jalik yuritishning chegaralarini kengaytiribgina qolmasdan, balki innovatsion faoliyatni takomillashtirish va butun bir iqtisodiy tizim faoliyati samaradorligini oshirish imkonini beradigan investitsion mexanizmning yangi turini yuzaga keltiradi.

Bugungi kunda jahonda uchta asosiy venchurli kapital bozorini ajratib ko'rsatish mumkin – AQSH va Kanada, Janubiy-sharqiy Osiyo, Yevropa.

Venchurli biznesning zamonaviy tarixi AQSHda o'tgan asrning 50-60 yillarida istiqbolli hisoblangan ilg'or texnologiyalarni, eng avvalo, kompyuter texnologiyalarini (Silikon vodiysi kompaniyalari) ishlab chiqarish va amalga oshirishga yo'naltirilgan kichik va o'rta xususiy korxonalarni rivojlanishning dastlabki bosqichlarida moliyalashtirish uchun unchalik yirik bo'lmagan kapital oqimini shakllantirishdan boshlangan edi. Hozirda jahondagi jami venchurli investitsiyalar hajmining teng yarimi AQSH hissasiga to'g'ri kelmoqda[8].

Venchurli biznes aksionerlik kapitaliga to'g'ridan to'g'ri investitsiyalar tarmog'ining bir segmenti hisoblanadi, lekin uning ahamiyatini baholash birmuncha qiyinchilik tug'diradi, chunki riskli kapital kichik innovatsion korxonalar mavjud bo'lishining dastlabki bosqichlarida g'oyadan to mahsulotning bozorga chiqishi va mustahkam o'rin egallashigacha bo'lgan davrda moliyaviy qo'llab-quvvatlashning amalda asosiy manbai bo'lib hisoblanadi.

Investitsiyalashni amalga oshirish bosqichiga bog'liq holda venchurli fondlarning ixtisoslashuvi mavjud bo'ladi. Jumladan, AQSHda dastlabki bosqich fondlari faoliyat yuritib kelmoqda, ular kompyuter texnologiyalarining jadal rivojlanishi davrida tadbirkorlikning alohida tarmog'i sifatida shakllandi va ushbu yo'nalishning muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun kuchli turtki berdi.

Hozirgi vaqtda ham AQSHda venchurli investitsiyalar uchun nisbatan yuqori qiziqishga ega tarmoq sifatida kompyuter texnologiyalari tarmog'i oldingi o'rinlarni egallab kelmoqda. Ushbu tarmoq doirasida investorlar va venchurli sarmoyadorlarning qiziqishi eng yuqori bo'lgan yo'nalish – bu internet-texnologiyalar, xususan, elektron biznesga ixtisoslashgan kompaniyalar hisoblanadi. Jozibador yo'nalishlar ro'yxatida keyingi o'rinlarni

6 Афанасьев М.В., Афанасьева Н.В., Кныш В.А. "Государственные закупки в рыночной экономике". СПб.: СПбГУЭФ, 2004, с. 91.

7 Федорович В.А., Патрон А.П., Заварухин В.П. США: Федеральная контрактная система и экономика. М.: Наука, 2002, с. 863-864.

8 https://home.kpmg.com/us/en/home/media/press-releases/2017/10/q3-17-us-venture-capital-investment-reaches-21-5-b-kpmg-report.html

kommunikatsiya texnologiyalari, biotexnologiyalar, meditsina va sog'liqni saqlash, iste'mol tovarlari va xizmatlar egallaydi. G'arbiy Yevropa davlatlarida esa venchurli investitsiyalar tarmoqlar o'rtasida nisbatan teng taqsimlanishga ega hisoblanadi va rivojlanish dasturlarini moliyalashtirish jarayoni kompaniyalarning keng tarmog'ini qamrab oladi. U faqatgina yuqori texnologiyalarni joriy etgan firmalar bilan chegaralanib qolmaydi.

Venchurli investitsiyalar uchun kapital korporativ va individual investorlar – "biznes-angellar" tomonidan taqdim etiladi. Korporativ sektorning asosiy qismini mustaqil venchurlik fondlari (kompaniyalar, firmalar) tashkil qilib, odatda ular o'zida hamkorlikni, sherikchilikni ifodalaydi. Hamkorlik kapitalining asosiy qismi AQSHning davlat va xususiy pensiya fondlari mablag'lari hisobiga shakllanadi. Bundan tashqari bu jarayonda tijorat va investitsion banklar, sug'urta kompaniyalari, davlat va xayriya fondlari, korporatsiyalar, jismoniy shaxslar ham faol ishtirok etishadi.

Individual venchur kapitali bozorining kichik innovatsion biznesni rivojlantirish va umuman iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashdagi rolini quyidagilar orqali ifodalash mumkin:

- individual venchur kapitali kichik korxonalar rivojlanishining dastlabki bosqichlarida institutsional venchur fondlariga nisbatan muayyan hajmda ko'proq moliyalashtiradi;
- muayyan darajada investitsion loyihalarni baholash tajribasiga ega bo'lgan "biznes-angellar" investitsiyalarni kiritish yoki rad javobi berish bo'yicha qarorni institutsional venchur fondlariga nisbatan qisqa muddatlarda qabul qilishadi va bu butun bir kichik innovatsion biznesni moliyalashtirish jarayonini yanada harakatchan qiladi;
- moliyalashtirishning ushbu shakli nisbatan egiluvchan hisoblanadi va bir vaqtning o'zida aksionerlik kapitali, kredit resurslari yoki har ikkalasining muayyan tarkibiy aralashmasiga ega bo'lgan investitsiyalarni namoyon etishi mumkin;
- "biznes-angellar" institutsional sektordagi venchurli sarmoyadorlarga nisbatan moliyalashtirilgan firmalarda ko'proq darajada "hands-on managemant[9]" tizimini amalga oshiradilar, bunda ular boshqaruvni, marketing strategiyasini, aloqlarni o'rnatishni, biznes rejalashtirishni va shu kabilarni rivojlantirish bo'yicha kompleks qo'llab-quvvatlashni amalga oshiradilar. Bu keyinchalik ushbu firmalarga boshqa manbalardan, avvalo boshqa venchur fondlaridan moliyaviy mablag'lar jalb qilish imkonini osonlashtiradi;
- ko'pchilik holatlarda "biznes-angellar" o'z geografik hududlari doirasida investitsiyalashni amalga oshiradi va buning sababini investitsiyalarni kiritgan korxona faoliyatida kundalik ishtirok etishning zarurligini hisobga olgan holda tushuntirish mumkin. Bu esa hududlarda moliyaviy mablag'larning nisbatan teng taqsimlanishiga, moliyaviy mablag'larning kichik biznesni rivojlantirish uchun sarflanishiga va pirovard natijada hududiy rivojlanishning yanada jadalroq amalga oshishiga imkon beradi.

AQSH va Kanada an'anaviy tarzda birinchi navbatda yangi va juda yosh innovatsion obyektlarni moliyalashtirishga ixtisoslashgan. Ularning investitsion siyosatida jiddiy o'zgarishlar o'tgan asrning 80-yillarida sodir bo'ldi. Ya'ni, venchur kapitali bozoriga yirik pensiya fondlarining kirib kelishi natijasida ortiqcha pul massasining yuzaga kelishi va sifatli loyihalar sonining yetarli emasligi sharoitida amalga oshirilgan bir qator investitsiyalar keyinchalik yirik yo'qotishlarga olib keldi.

Shu sababli ba'zi investorlar korxonalarni rivojlantirishning dastlabki bosqichlarini moliyalashtirishni to'xtatishdi va tavakkalchiligi nisbatan kamroq bo'lgan ancha keyingi boschiqlardagi loyihalarni moliyalashtira boshladilar. Bir qator firmalarni alohida bitmlar moliyalashtira boshladi, boshqalari esa o'z investitsion strategiyasi chegaralarini kengaytirishdi va yangi faoliyat sohalarida (masalan, biotexnologiyalar) foydali loyihalarni qidira boshlashdi. Bunday siyosatning amalga oshirilishi o'tgan asrning 90-yillariga kelib, sanoat ishlab chiqarishining jadallashuviga va keskin tarzda venchur kapitali hajmining oshishiga olib keldi[10].

XULOSA VA TAKLIFLAR

Olib borilgan tadqiqot bo'yicha quyidagi xulosalarqilindi va taklif hamda tavsiyalar ishlab chiqildi:

1. Xizmatlar bozorida, hozirgi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish shart-sharoitlariga muvofiq sohada xo'jalik subyektlari rivojlanishining ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini oshirishda investitsion jarayonlarni jadallashtirish maqsadida investitsion siyosatni shakllantirishda rivojlanishning muqobil yo'nalishlari ishlab chiqildi va xizmat ko'rsatish sohasining boshqa xo'jalik subyektlari yoki boshqa tarmoqlarning tashkilotlari bilan o'zaro hamkorlikni yo'lga qo'yish samaradorligini oshirish mexanizmlari aniqlandi.

9 Hands-on management style – faol (amaliy) boshqaruv tizimi, usuli (boshqaruv uslubi va mexanizmlarida tizimli yondashuvga egaligi, aniq rejalar ishlab chiqish, nazorat qilish tizimi va shu kabilar bilan xarakterlanadi). http://economy_en_ru.academic.ru/29533/hands-on_management_style

10 https://en.wikipedia.org/wiki/Venture_capital

2. Xizmatlar bozorida hozirgi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish shart-sharoitlariga muvofiq sohada xo'jalik subyektlari rivojlanishining ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligini oshirish, investitsion jarayonlarni jadallashtirish lozim.
3. Xizmat ko'rsatish sohasida innovatsion faoliyatni moliyalashtirishning jahon tajribasini o'rganish va tahlil qilish orqali tadbirkorlik sektorining muhim va hal qiluvchi rolga ega ekanligi, milliy tizimlarning jadal rivojlanishini ta'minlash usullari tasniflandi.
4. Xizmat ko'rsatish sohasi xo'jalik subyektlariga jalb qilinayotgan turli shakllardagi xususiy investitsiyalarning qiyosiy samaradorligi tahlili asosida soha korxonalarida investitsiyalar samaradorligini oshirish shakllari va usullarini takomillashtirish bo'yicha takliflar berildi. Investitsiyalar samaradorligini baholash jarayonida muayyan usullar bo'yicha qarorlar qabul qilish uchun loyiha samaradorligini baholash usullari modifikatsiyalandi.

Yuqorida keltirilgan xulosalar bosqichma-bosqich, tizimli, dunyo tajribasidan kelib chiqib hal qilinsa, viloyatimiz ham respublika miqyosida iqtisodiyoti rivojlangan eng oldi viloyatlardan biri bo'la oladi deb bemalol ayta olamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Abdukarimov B.A., Musayev B.Sh. Kommunal xizmatlarni tashkillashtirish aholiga qulayliklar yaratish omili. T.: "Fan va tehnologiya" nashriyoti, 2007. – 28 B.
2. B.A.Abdukarimov va boshqalar. Korxona iqtisodiyoti (darslik).–T: "Fan", 2005. –B. 241.
3. Ансоф И. Стратегическое управление: – М.: Экономика, 1989. 303 с.
4. Бочаров В.В. Финансово-кредитные методы регулирования инвестиций-М: Финансы и статистика,1999-144с.
5. Vahobov A.V. Bozor munosabatlariga o'tish bosqichidagi ko'p ukladli iqtisodiyot va uning takroran hosil bo'lishi. -T.: "Moliya", 2002. –335 b.
6. Вериан Х.Р. Микроэкономика. Промежуточный уровень. Современный подход. –М.: Издательство "ЮНИТИ", 1997. –С.647.
7. Головнина Л. А. Инвестиции: определение и оценка эффективности. – М.: МГИУ, 2001.-233с.
8. Голубев А.А. Организация и стратегическое планирование деятельности корпорации. – СПб.: Изд-во "Нестор", 2001.
9. Доничев О.А., Волков Г.К. Формирование эффективной системы регулирования инвестиций в регионе.– СПб.: ИСЭП РАН, 1996.
10. Евменов А.Д. Проблемы реформирования механизма инвестирования в условиях переходной экономики. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ,2001.

TARAQQIYOT ПРОГРЕСС PROGRESS

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 1

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.